

KNJIŽNICA:
OD FASCINACIJE
DO DEGRADACIJE

Tatjana Jamnik, Mariborska knjižnica

- O čem govorimo, ko govorimo o knjižnici?
- Je to prostor ali vsebina, ki je shranjena v njem ali oboje: prostor v katerem je shranjena vsebina.

- Ko govorimo o knjižnicah, govorimo torej o **znanju** in **vsebinah**, ki jih je ustvarjal in zapisoval človek skozi čas, o njegovem **odnosu do te magije**, ki mu daje uvide in širi dojemanje sveta.
- Temu pravim **fascinacija človeka nad samim sabo**, nad presežnim v njem. In človek želi, da se to ohraniti.
- **Vsak od nas je na svoj način mala živa knjižnica.**

Začetna misel

“Knjižnica obstaja *ab aeterno*” (od začetka časa)

Jorge Luis Borges v zgodbi Babilonska knjižnica

(Borges, Izbrana dela 4: Namišljenosti. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2001)

1.1 Skrito znanje

- **Staroselske skupnosti** so znanje, ki so ga istovetile z magijo, poskušale **zaščiti**. Vedeli, da vsak ni poklican, da upravlja z njim.
- Eden od načinov je bil ta, da svojega **znanja niso hoteli zapisovati**.
- Podoben odnos do znanja so imele mnoge staroselske družbe: **Aborigini**, Južni in Severnoameriški **Indijanci**, **Kelti**, **Afričani...**

- Vodilni starešine so se na neki točki začeli zavedati, da **lahko njihovo znanje tudi izgine.**

- **Malidoma Some**, afriški šaman, predstavnik ljudstva Dagarov iz Burkine Faso v knjigi *O vodi in duhu*:
»Za Dagare je ezoterika tehnologija, zavita v skrivnost. Tisti, ki jo poznajo, jo lahko uporabljajo samo, če je ne razkrijejo, kajti po razkritju bi izgubila moč.

□ Wikipedia:

»Knjižnica je ustanova, ki pridobiva, obdeluje in hrani gradivo in ga daje na voljo uporabnikom. Knjižnično gradivo predstavljajo knjige, revije in ostale publikacije ter drugi nosilci informacij.«

□ SSKJ:

» **knjížnica** -e ž (í) **1.** ustanova, ki sistematično zbira, hrani in izposoja knjige:...; knjižnica vpisuje nove člane; ... // sistematično urejena zbirka knjig:... // prostor ali stavba, kjer so urejene in shranjene knjige:...**2.** s prilastkom zbirka knjig iste izdaje in podobne vsebine: ima vse knjige knjižnice Sinjega galeba;... ♪«

Knjižnica od fascinacije do degradacije

1.3 Izvor besede *knjižnica*

□ Etimološki slovar:

knjiga -e ž, *knjižica, knjigár, knjigárna, knjižen, knjižnica, knjižničar, književen, književnik, književnost, knjižiti, vknjižiti, vknjižba*. Enako je stcslovan. kьniga 'črka, knjiga', hrv., srb. *knjiga* 'knjiga', rus. *kníga*, češ. *kni-*

ha v enakem pomenu. Slovan. ali pslovan. *kьniga etimološko ni zadovoljivo pojasneno. Beseda je verjetno prevzeta, morda iz neke predloge, sorodne s stturš. āküinig, od koder je prevzeto tudi madž. könyv 'knjiga'. Turš. beseda je domnevno izposojeno iz stkitaj. k'üen, k'üjan 'zvitok' (Be II, 49, ES XIII, 204, Gl, 325). Druga možnost je domneva, po kateri naj bi bila beseda izposojena iz stnord. kennig 'znak, znamenje' (Mi, 155). Manj verjetni se zdijo etimološki predlogi, ki predpostavljajo domač, slovan. izvor, npr. izpeljanko iz pslovan. *kьnъ 'panj, štor' (kakor je morda got. bōkōs 'knjiga', bōkō 'črka' v zvezi s stvnem. buohha 'bukev'), ali sestavljanko iz pslovan. *kьn- 'skupaj, k' in izpeljanke iz ide. korena *H̑eug- 'vezati, vpreči' (domneve navaja ES XIII, 204).

Snoj (1997), Etimološki slovar, 241-242.

Knjižnica od fascinacije do degradacije

Izvor besede *knjižnica*

□ Etimološki slovar:

V Etimološkem slovarju **besede 'knjižnica' sploh ni**, omenja samo besedo *biblioteka*, ki je po vsej verjetnosti izpeljana iz besede *biblia*. (Snoj, 1997, str. 31):

bíblija -e ž, *biblijski, bíbličen*. Prevzeto prek clat. *Biblia* 'Sveto pismo' iz gr. mn. *biblíla* 'listi papirja, knjiga', množinske oblike od gr. *biblíon* 'list papirja, knjiga'. To je izpeljanka iz gr. *byblos, bíblos* 'papirusovo lubje', kar je nastalo na osnovi feničanskega krajevnega imena *Byblos*. Prek pristaniškega mesta Byblos so namreč v Grčijo uvažali večino predelanega papirusovega lubja, iz katerega so izdelovali papir (Kl, 82, Fr I, 235). Glej tudi *bibliotēka*.

Snoj (1997). Etimološki slovar, str. 31.

bibliotēka -e ž 'knjižnica', *bibliotekár, bibliotekárka, bibliotekárstvo*. Tujka, prevzeta po zgledu nem. *Bibliothek*, franc. *bibliothèque* in lat. *bibliothēca* iz gr. *bibliothēkē* 'knjižnica', kar je zloženka iz gr. bíblos 'knjiga' in thēkē 'shramba' (LaE, 86, He, 73). Isti drugi člen zloženke vsebuje *apotēka*, pa tudi sodobne zloženke tipa *kinotēka, videotēka, datotēka*.

Snoj (1997). Etimološki slovar, str. 31.

2 PREDLEDENODOBNE KNJIŽNICE

Teza: Prve knjižnice so **JAMSKE KNJIŽNICE**

- takratni prebivalci, imeli **jasen koncept** kaj in kako porisati in popisati prostor,
- njihove slikarije niso delo v prostem času za zabavo, ampak natančno **premišljena študija prostora in vsebine.**
- To so **zgodbe njihovega življenja**, ki so ga hoteli ohraniti, da bodo nekoč neki drugi prebivalci vedeli, da so obstajali. To je bil zapis za večnost
- Izbrali so **prostor, ki ni bil lahko dostopen**, poleg tega je bil temen in neenakomeren.
- Natančno so **proučili njegovo konfiguracijo**
- ...

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.1 Bhimbetka, Indija (nastanka slikarij od 30 do 700 tisoč let nazaj)

- Gre za nekaj 100 prazgodovinskih poslikanih jam

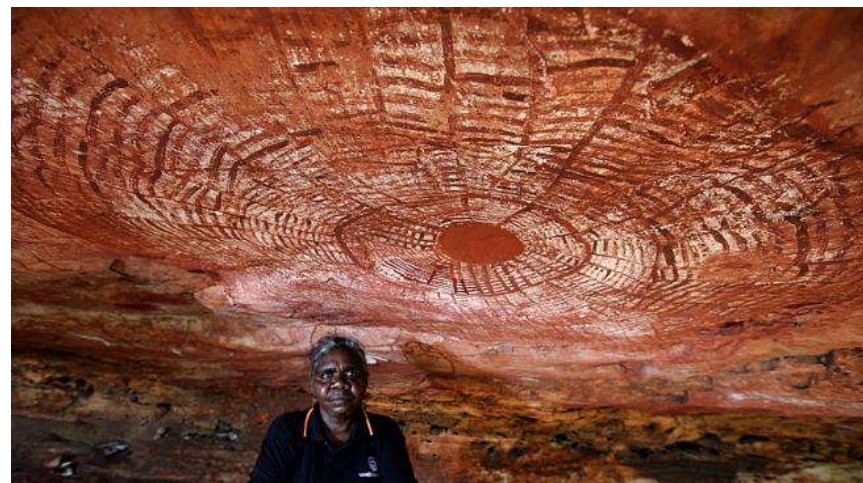
Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.3 Sulawesi-Borneo (starost slikarij vsaj 40.000 let)

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.5 Bone cave, Avstralija (ocena starosti pribl. 30.000 let)

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.7 Sklop jam Kakadu v nacionalnem parku, Australija (starost 20.000 let)

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.8 Jama Altamira, Španija (ocenjena starost 18.500 -14.000 let)

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.9 Jama Lescaux, Francija (ocenjena starost do 17.300 let)

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.10 Jama De las Manos, Argentina (serija jam 13.000 -9.000 let nazaj)

Knjižnica od fascinacije do degradacije

2.11 Jama Magura, Bulgarija (starost 10.000 – 8.000 let)

- Z našo ero mislim **čas po zadnji ledeni dobi**.
- Po zgornji analogiji lahko potemtakem za **knjižnice** smatramo **tudi stele**, starodavne **templje**, **grobnice** in skale, skratka vse, kjer so ljudje puščali pomembne zapise ali v kamen izklesane zgodbe.
Želeli so, da se to ohrani in se tudi je.

- Dolinarjeva razdelitev časovnega razvoja knjižnic (Dolinar, 2004, str. 9). Razdeli jih na 4 kulturne kroge:
 - orientalne knjižnice,
 - grške in rimske knjižnice,
 - srednjeveške knjižnice,
 - knjižnice novega veka.

3.1 Orientalne knjižnice

Hetitska kraljeva knjižnica (začetek 14. stol. pred n.št.)

- Odkritje je obsegalo okrog 11.000 glinenih tablic, med katerimi je bila tudi mirovna pogodba med egiptovskim faraonom Ramzesom II. in hetitskim kraljem Hatuzilom II. Našli pa so tudi sumersko-babilonsko-hetitski slovar, na osnovi katerega so lahko razvozlali neznani jezik.
- Vsaka tablica je bila opremljena z nekakšnim kolofonom z navedbo »kustosa«, tekočo številko tablice in naslova dela, kateremu pripada. Avtor dela je vedno naveden s svojim poklicem in naslovom bivališča. Za manjkajoče dele besedila so pustili prostor in zapisali vsak »restavratorski poseg« v tablico, kot bi danes temu rekli.

Asurbanipalova knjižnica (7. stol.pr. n. št.)

- Asurbanipal je bil uspešen vojskovođa, vladar in učenjak, ki je razširil svoj imperij od Sirije do Perzije in je vključeval tudi Babilon in večji del Egipta. Kljub izjemnim vojaškim uspehom, je bil njegov najpomembnejši dosežek zbirka sistematično urejenih s klinopisom popisanih tablic, ki so jih odkrili konec 19. stoletja. Med njimi je bila tudi slavna pesnitev **Ep o Gilgamešu**. Zbirka tablic iz knjižnice ni bila namenjena za javno rabo, temveč njegovo zasebno. Rad se je pohvalil, da je tudi sam pisar in da se »med mojimi predhodniki, nihče ni naučil takšne umetnosti.«
- zbirka **25.000 tablic z zapisi o vsej tedanji znanosti**, zgodovini in pripovedkah, epih in družbi priča o njegovi visoki ozaveščenosti o pomenu teh vsebin.

Knjižnica od fascinacije do degradacije

3.1 Orientalne knjižnice

Asurbanipalova knjižnica

Knjižnica faraona Keopsa (živel od 2551 do 2528)

- Da je faraon Keops imel knjižnico in da se mu je le-ta zdela pomembna, je moč razbrati iz **napisa na plošči njegovega nagrobnega spomenika**. Na njem sta napisani dve imeni Šepsekaf-anh in njegov sin Imeri, napis, ki sledi pa pravi: **»Kraljevi duhovnik, duhovnik Keopsa (egiptovskega kralja), predstojnik velike hiše, pisar v hiši knjig.«**
- Šepsekafa in njegovega sina Imerija pa so po tem odkritju in razvozlanem napisu razglasili za najstarejša znana knjižničarja na svetu, ostankov knjižnice pa do sedaj na žalost niso našli.

Qmranska knjižnica ob Mrtvem morju

(na prehodu našega štetja)

- Odkrili so **11 jam z okoli 800 staroveškimi judovskimi rokopisnimi zvitki**. Približno ena četrtnina, kar je malo več kot 200 rokopisov, so prepisi odlomkov iz hebrejskega biblijskega besedila. Drugi rokopisi so staroveški nebiblijski judovski zapisi: apokrifi in pseudoepigrafi
- Način hrambe pa pove tudi to, da so se zavedali velike pomembnosti vsebin teh zvitkov, ki so ostali varno shranjeni do današnjega časa.

3.2.1 Grške knjižnice

Aleksandrijska knjižnica (3. stol.pr. n. št.)

- Nedokončan projekt Aleksandrove knjižnice je nato nadaljeval in dokončal njegov naslednik, general Ptolemaj I. (232-280 pr.n.št.), ki se je po smrti Aleksandra Velikega oklical za faraona in ustanovil Ptolemajsko kraljestvo.
- Na svojem višku je knjižnica hranila okoli **400.000 do 700.000 zvitkov**. Dragocena Aleksandrijska knjižnica, največja in najpomembnejša knjižnica starega sveta, je bila povsem uničena leta 30 pr. n. št., ko so Egipt zavojevali Rimljani.

Knjižnica od fascinacije do degradacije

3.2.1 Grške knjižnice

Aleksandrijska knjižnica nekoč...

...in danes po 2000 letih

3.2.1 Grške knjižnice

Pergamonska knjižnica (2.stol.pr.n.št.)

- ustanovitelj je bil pergamski kralj Atalos I. (241-197). V glavnem mestu Pergamon v Mali Aziji je naredil načrte za knjižnico po zgledu knjižnice v Aleksandriji. Dokončal pa jo je njegov naslednik Eumenes II. (197-159 pr.n.št.). V njej so si prizadevali zaposliti čim večje učenjake.
- Leta 133 pr.n.št. je Pergamonsko kraljestvo klonilo pod Rimljani in knjižnica pa je pričela počasi propadati. Rimski vojskovođa je leta 43 pr.n.št. naštel okoli **200.000 zvitkov** in jih kot darilo domnevno predal svoji novi ženi Kleopatri, da bi obnovila Aleksandrijsko knjižnico.

3.2.3 Rimske knjižnice

3.2.3.1 Zasebne knjižnice

- Rimljani zaradi nenehnega vojskovanja in osvajanja novih dežel kot kaže niso imeli toliko časa za razvoj umetnosti takšne ali drugačne. Mnogo tega, čemur danes pravimo rimska kultura, je v Rim prišlo kot **vojni plen**.
- Prve zasebne knjižnice so nastajale kot vojni plen, kar jim ponovno **daje pomemben družbeni status**.
- Kdor je v Rimu dal kaj nase, je moral imeti doma knjižnico.

3.2.3 Rimske knjižnice

3.2.3.2 Javne knjižnice

- **Primat za ustanovitev javne knjižnice gre Juliju Cezarju (100-44 pr.n.št.).** Zaradi prezgodnje smrti svojega načrta ni mogel uresničiti. Načrtoval je ustanovitev javnih knjižnic, da bi tako vsem Rimljanom omogočil možnost izobraževanja. Za izvedbo tega načrta je izbral največjega znanstvenika in najplodovitejšega pisatelja antičnega Rima Marcusa Terenciusa Varrona (116-27 pr.n.št.)
- Cezarjevemu **zgledu so sledili tudi mnogi rimski cesarji**, ki so vladali za njim
- Ohranil se je opis rimskih mestnih četrti, ki v Rimu našteva **28 javnih knjižnic**. Te so bile v večini ob templjih, ob kopališčih (Trajanove, Karakalove, Dioklecijanove terme) in deloma v cesarskih palačah (Neronova zlata hiša v Rimu). Vse so imele dva oddelka: rimskega in grškega

3.2.3 Rimske knjižnice

3.2.3.3 Krščanske knjižnice

Z **nastajanjem krščanskih skupnosti**, so se od samega začetka ustanavljale tudi knjižnice.

Prva krščanska skupnost v Rimu je bila ustanovljena **okoli leta 50.**

Ko je prišlo leta 64 v Rimu do velikega požara, je Neron za požig obtožil kristjane. Pričelo se je obdobje krvavega preganjanja kristjanov in njihovega mučeništva, ki je trajalo 250 let.

3.2.3 Rimske knjižnice

Knjižnica v Cezareji.

- Za največjega učenjaka tega obdobja velja starogrški filozof , teolog, pisatelj, prevajalec **Origen** (185-254), rojen v Aleksandriji. Velja za najplodovitejšega pisca zgodnje krščanske cerkve.
- Knjižnico je ustanovil okoli leta 230, ko se je dokončno nastanil v Cezareji. Iz svoje šole je ustvaril najbolj bleščeče intelektualno in teološko središče krščanstva. Največ podatkov o knjižnici nam je ohranil Evzebij iz Cezareje (260-339).
- Umrl je mučeniške smrti

3.2.3 Rimske knjižnice

Hieronimova zasebna knjižnica.

- Med številnimi učenjaki antičnega obdobja krščanstva ima posebno mesto cerkveni učitelj Hieronim (340-419) iz Stridona
- Bil je vodilni svetopisemski strokovnjak svojega časa in je zapustil izjemen knjižni opus. Za knjižnico samostana v Betlehemu, kjer je prebival, je priskrbel prepis Origenove Hexaple in se trudil zbrati še vsa druga njegova dela. Velik del te dragocene knjižnice so leta 416 uničili pelagijanci (krščanska krivoverska ločina), ki so samostan napadli in ga zažgali.
- Kako pomembno je znanje, kot duhovna hrana je izpričal tudi sv. Hieronim - svojim redovnikom je naložil dolžnost »**pisati knjige in z delom svojih rok pripravljati hrano za duše.**«

3.3 Srednjeveške knjižnice

- Večinoma so se v srednjeveških knjižnicah hranili pisani dokumenti, ki so nastajali na papirusu, od 13. stoletja naprej pa na papirju.
- **Zgodnji srednji vek** v Evropi zaznamuje predvsem **propad zahodnorimskega cesarstva**.
- Cerkev pridobiva na sugestivni moči veroizpovedi in postaja dominantna politična sila.
- Osrednja misel srednjeveškega človeka je bila misel na posmrtno življenje v onostranstvu.
- Učenost, knjige in **knjižnice se umaknejo za samostanske zidove**, kužne bolezni, vojne in velike naravne nesreče potrjujejo človeško nemoč in majhnost pred božjim obličjem.
- **Pismenost in učenost** je bila **v domeni vladarskih in cerkvenih elit**, ki se zaveda pomena znanja.

3.3 Srednjeveške knjižnice

Cesarska knjižnica v Konstantinoplu.

- Medtem na vzhodu cveti in se razvija bizantinsko cesarstvo, ki je svoj največji obseg doseglo v času **Konstantina IX. (1042-1055)**. Med njegovim vladanjem sta bili v ustanovljeni filozofska in pravna visoka šola,
- **cesarska knjižnica** pa je bila **ustanovljena že mnogo prej** in sicer **leta 357**. Po pričevanju, ki ga je zapustil bizantinski zgodovinar Tzetze v 12. st., je imela knjižnica poleg teoloških del tudi bogato zbirko klasičnih pisateljev, med njimi dela Diodorja iz Agyriona iz začetka 1. stol po Kr., ki je napisal Svetovno zgodovino.
- Knjižnico, v kateri se je **zbiralo kulturno bogastvo celo tisočletje**, so **uničili Turki, ki so 29. maja 1453 zavzeli Konstantinopel**. Ta izguba je nenadomestljiva. Triumf nove vere je simbolno uničil duha stare.

3.3 Srednjeveške knjižnice

Kraljeva knjižnica Karla Velikega

- **Karolingi** in **Otoni** so bili zelo naklonjeni znanosti, kulturi in umetnosti. Za **razcvet samostanskih knjižnic** imata največ zaslug prav ti dve vladarski hiši.
- Ko je papež Leon III. leta 800 na Božič okronal Karla Velikega, mu je s tem pomagal utrditi politične razmere v državi. Karel Veliki je politično znova povezal cesarstvo, s programom šolstva in znanosti pa je Zahod povezal duhovno.
- Pripisujejo mu zasluge za združitev nacionalnih pisav v karolinško pisavo, zaslužen pa naj bi bil tudi za razcvet knjižne kulture in knjižnic, ki so bile v glavnem samostanske knjižnice. Nemški bibliotekar Carl Christ ga je poimenoval prvi kronani bibliofil srednjega veka. **Karlova knjižnica je bila prva dvorna in državna knjižnica, ki jo poznamo.** Knjige so prihajale z vseh koncev.
- Karlov dvor je postal središče kulturnega življenja.

3.4 Knjižnice novega veka

- Prelomnica v odnosu človeka do knjige in posledično razvoja knjižnic je zagotovo **odkritje tiska v 16. stol.**
- **Renesansa v 17. In 18. stol.** knjigo znova naredi dostopno navadnemu človeku, ki pa se mora **najprej še naučiti brati.**
- Prve **reakcije verskih reformatorjev** so bile izrazito negativne. Neukost in nevednost množic sta skozi stoletja naredila humus za vraževerje vseh vrst. Vse kar je dišalo po magiji ali nerazumljeni učenosti so verski fanatikise tretirali kot čarovništvo. Gorele so grmade, na njej pa ljudje in heretične knjige.

3.4 Knjižnice novega veka

- **Misijonarji v 19. In 20. stol.** so s svojim denarjem na veliko odpirali šole, muzeje in zlasti knjižnice, ki so bile pomembna kulturna središča tudi spomeniki svojim ustanoviteljem.
- Andrew **Carnegie**, jeklarski mogotec je leta 1890 rekel: » Kaj je najboljšo darilo, ki ga je mogoče dati skupnosti?« in si odgovoril: »Na prvem mestu je brezplačna knjižnica.«
- Seveda pa so bila mnenja o tem različna. Bolj pomembno je to, da so javne knjižnice imele veliko dobrotnikov, ki so jih podpirali s svojim denarjem.
- Skokovito se je začela **povečevati tudi pismenost**, ki je z uvedbo javnega šolstva v 18. stol. začela izgubljati status spretnosti privilegirane manjšine, ampak je postala nuja za posameznika.

4 DEGRADACIJA KNJIŽNICE

- **Knjižnice** imamo **danes** čez cesto, na dosegu roke, po novem na klik, pripelje se pred hišo (bibliobus).
- V Evropi **konec 20. st.** nepismenosti praktično ni več.
- Glede na množično šolanje in opismenjevanje ljudi zadnjih 250 let bi nekako **pričakovali, da bo tudi navdušenje za branje, učenje in znanost eksponentno naraščalo.**
- Toda ne, zgodilo se je nekaj drugega.

4 DEGRADACIJA KNJIŽNICE

- Romantičen odnos velikih mecenov do knjižnic iz 19. stol., kraljevska očaranost nad knjižnimi zakladi, ki smo jim bili priča v preteklih stoletjih in tisočletjih, nedoumljivi napor predledenodobnih prebivalcev, da bi nam zapustili zgodbe o sebi, ta odnos se je začel spreminjati v svoje nasprotje –
zamenjala ga je
INDIFERENTNOST.

- **Uničevanje knjižnic** in njihovih knjižnih zakladov v preteklosti je pretresljivo. Toda na ta dejanja lahko pogledamo tudi z vidika zmagovalca in njegove simbolne duhovne podreditve poraženca. **Strah** pred tem, da bi se poraženec lahko kdaj v prihodnosti oprl na svoja duhovna izročila in se znova dvignil, je imel za posledico barbarizem uničevanje kulturne dediščine narodov po vsem svetu, tudi Slovencev. Torej so mu njegovi **uničevalci pripisovali izjemno moč!**

4 DEGRADACIJA KNJIŽNICE

- V desetletjih 20. stol. pa se je moralo zgoditi nekaj drugega. Zgodil se **ODPOR DO ZNANJA** in posledično do učenja. Šolanje je bolj stvar nabiranja točk, kot pa goreče želje po znanju.
- **Branje je muka in ne veselje (privilegij)** nad dejstvom, da se mi s poznavanjem črk in pisave odpirajo vrata v neznane svetove učenosti in najrazličnejših zgodb. Mladega človeka vse to preprosto ne zanima več.
- Ko takšni ljudje **postanejo politiki**, se srečamo z izjavami, da knjižnice v bistvu ne potrebujejo v njihovem kraju, če pa jo že morajo imeti, potem ne dajo denarja za knjige.

4 DEGRADACIJA KNJIŽNICE

V prid moji naslovni tezi, da so knjižnice danes degradirane, ker je degradiran odnos do znanja, pa so tudi **naslovi v medijih, ki opozarjajo, da se na področju knjižnic nekaj dogaja.** Tu je nekaj primerov iz Velike Britanije:

- »**Zapira se tretjina splošnih knjižnic** v Veliki Britaniji.« (Mirror)
- »**Vlada načrtuje zapiranje javnih knjižnic po celi državi,** da bi privarčevala denar« (Telegraph)
- Naš medijski portal 24ur.com pa je objavil naslednje:
»**Striptiz bari namesto šol in knjižnic.** Raziskava v Veliki Britaniji je pokazala, da v državi odpirajo vse več nočnih barov in kazinojev, zapirajo pa se številne šole, knjižnice in pubi....«

- Kaj se je zgodilo? Kam je izginila tista goreča želja po znanju, ki so jo imeli učenjaki nekoč?
- Ta preprosta **samoumevnost in indiferenca**
- Ljudje bi radi živeli z **vedno manj napora** in s čim hitrejšimi zadovoljitvami svojih potreb. Mnogim otrokom in tudi odraslim sta daljinec in tipkovnica edina športna rekvizita. To je seveda karikirano, toda lenobnost v glavi se pozna tudi na telesu.
- **Vulgarni hedonizem**, ki vabi preko vseh medijev in oglasnih površin, postaja prepričljivejši od knjig na polici in naporne možganske telovadbe.

Knjižnica od fascinacije do degradacije

HVALA ZA POZORNOST!